

Ταχύτητα και λήθη ή βραδύτητα και μνήμη;

Κυρίες και κύριοι, θα μου επιτρέψετε, με την ιδιότητά μου του Διευθυντή του Λυκείου, εκπροσωπώντας και τον Σύλλογο των καθηγητών, να απευθύνω κι εγώ δυο λόγια στους τελειοφοίτους μας. Το αισθάνομαι ως υποχρέωσή μου, καθώς οι σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ μας όλα αυτά τα χρόνια θέλω να πιστεύω ότι βοήθησαν αμφοτέρους, και τους μαθητές μας και εμάς, να προχωρήσουμε ένα βήμα παραπέρα στον αγώνα για την κατάκτηση του εαυτού μας· να πλουτίσουμε, ο καθένας με τον τρόπο του, ο ένας την εμπειρία του άλλου.

Αγαπητοί τελειόφοιτοι

Θα σας το πω εξαρχής: κάθε φορά που αποφοιτά μια τάξη, όλοι εμείς εδώ το αισθανόμαστε σαν μια αποκόλληση, σαν μιαν απόσχιση ενός μέρους του εαυτού μας. Φεύγοντας, είναι βέβαιο ότι δεν αντικαθίσταστε. Αφήνετε κενά που δεν γεμίζουν, διότι όπως έλεγε ο διάσημος νευρολόγος και συγγραφέας Oliver Sacks, «είναι η μοίρα -η γενετική και νευρωνική μοίρα- κάθε ανθρώπινου όντος να είναι ένα μοναδικό άτομο, να βρίσκει τον δικό του δρόμο, να ζει τη δική του ζωή, να φεύγει με τον δικό του τρόπο».

Ομολογώ λοιπόν με ειλικρίνεια ότι προβληματίστηκα αρκετά τις τελευταίες μέρες γι' αυτά που θα έπρεπε ή μάλλον γι' αυτά που θα ήθελα να σας πω.

Αναλογίστηκα αν έπρεπε να σας μιλήσω για την προσωπικότητα και την ιστορία που με μοναδικό, πράγματι, τρόπο έγραψε η τάξη σας, ίσως κολακεύοντάς σας κιόλας, με την καλή βέβαια έννοια. Σκέφτηκα να σας μιλήσω για το βασικό μας μέλημα όλα αυτά τα χρόνια, που δεν ήταν άλλο από το να σας βοηθήσουμε να κατακτήσετε το καλύτερο· για την παιδεία και την κουλτούρα που προσπαθήσαμε να σας προσφέρουμε, κάτι που πρέπει να αξιοποιείτε ανά πάσα στιγμή· για το μεγάλο ταξίδι της ενήλικης ζωής σας, που ξεκινάτε από σήμερα· για το ταξίδι προς την Ιθάκη, που πρέπει να έχετε πάντα στο νου σας.

Στο τέλος, το μόνο που αποφάσισα ήταν να μη μιλήσω για τίποτε απ' όλα αυτά. Ούτως ή άλλως τα θεωρώ, και είναι, αυτονόητα.

Καθώς όμως έπρεπε να αναπτύξω ταχύτητα, αφού η μέρα αυτή πλησίαζε, σκέφτηκα τις μεγάλες ταχύτητες που αναπτύξατε εσείς τα τελευταία χρόνια για να φτάσετε εδώ που φτάσατε, με πολλά ερωτηματικά και ανάλογες, πλην όμως όχι πάντα τόσο πειστικές, απαντήσεις. Κι έτσι ήρθαν στο μυαλό μου, αν και φιλόλογος, δύο στοιχειώδεις εξισώσεις από τα υπαρξιακά, ας πούμε, μαθηματικά, όπως τις έχει διατυπώσει ένας εξαιρετικός συγγραφέας, ο Μίλαν Κούντερα, σ' ένα από τα τελευταία βιβλία του με τον τίτλο: *Η βραδύτητα*. Γράφει ο Κούντερα: «Ο βαθμός της βραδύτητας είναι ευθέως ανάλογος με την ένταση

της μνήμης· ο βαθμός της ταχύτητας είναι ευθέως ανάλογος με την ένταση της λήθης».

Θα επιχειρήσω να προβώ σε ορισμένα σχόλια, λίγα, όχι για να σας κάνω ένα τελευταίο μάθημα, αλλά για να μοιραστώ μαζί σας κάποιες σκέψεις, κι ίσως για να απενοχοποιηθούμε, και εγώ και οι συνάδελφοί μου και καθηγητές σας, τους οποίους υποθέτω ότι εκφράζω, μάλλον και οι γονείς σας. Διότι γνωρίζω καλά πόσο πολύ σας έχουμε συμπίεσει τα 2-3 τελευταία χρόνια, εμείς οι καθηγητές σας, οι γονείς σας, το σύστημα. Ξέρω πολύ καλά σε τι ιλιγγιώδεις ταχύτητες σας βάλαμε να τρέξετε, πόσα πολλά απαιτήσαμε από εσάς -κι αυτό βέβαια, το να απαιτούμε από σας πολλά, δεν είναι καθόλου κακό, αρκεί να σας παρέχουμε και τον χρόνο να αφομοιώνετε και να βιώνετε αυτά που σας προσφέρουμε, αλλά κι αυτά που δεν μπορούμε να σας δώσουμε και τα ανακαλύπτετε μόνοι σας. Γνωρίζω καλά πόσο παροπλισμένοι και δέσμιοι ενός συστήματος μπορεί να γίνουμε όλοι -δάσκαλοι, γονείς, αλλά κι εσείς οι ίδιοι.

Σήμερα όμως, που έχετε τελειώσει με τις εξετάσεις, που τρέξατε τον δρόμο σας, που αγωνιστήκατε τον αγώνα τον καλό, σας λέω ευθέως ότι, αφού η ταχύτητα είναι αντιστρόφως ανάλογη της μνήμης και ευθέως ανάλογη της λήθης, χρειάζεται να αντιταχθούμε στην ταχύτητα, και μ' αυτόν τον τρόπο να αντιταχθούμε και στη λήθη. Και στη λήθη θα αντιταχθούμε, αν βιώνουμε σε όλη του τη διάσταση και αν ζούμε με τη μεγαλύτερη δυνατή ένταση αυτό που κάνουμε, αν δεν αντιμετωπίζουμε επιδερμικά τα πράγματα, αν εμβυθύνουμε, αν προσπαθούμε να φτάσουμε στην καρδιά των πραγμάτων, πολιορκώντας υπομονετικά τα στρώματα που την περιβάλλουν. Διότι η κάθε μας πράξη, η κάθε μας ενέργεια, η ζωή μας εν τέλει και εν όλω μετατρέπεται σε μνήμη, μεταλλάσσεται σε ιστορία. Άρα, όποιος δεν έχει μνήμη δεν έχει ιστορία. Κι όποιος δεν έχει ιστορία δεν έχει ζωή.

Συνεπώς, αν δεν θέλουμε να νιώσουμε απογοήτευση, αν δεν θέλουμε να φοβόμαστε τον θάνατο, κι ας απέχει υπό φυσιολογικές συνθήκες πολύ από σας ακόμη, για να μη ζούμε παρέα με μικρούς καθημερινούς θανάτους, που προκαλούν τα αστραπιαία περάσματα, πρέπει να βοηθήσουμε τη μνήμη μας, αναπτύσσοντας όχι ταχύτητα αλλά βραδύτητα. Και βραδύτητα, αγαπητοί φίλοι, δεν σημαίνει βραδύπνοια, δεν σημαίνει βραδύνοια, δεν σημαίνει βραδυπορία, βραδεία και νωθρή κίνηση. Σημαίνει συμφιλίωση με τον χρόνο που χρειάζεται για να ωριμάσουν μέσα μας τα πράγματα. Σημαίνει τη βίωση του χρόνου που απαιτείται για να μεταβούμε από την περιφέρεια στο κέντρο, από το ορατό στο αόρατο, από το ευδιάκριτο στο λανθάνον. Σημαίνει αποδοχή του απαραίτητου εκείνου χρόνου που έχει ανάγκη το εργαστήριο της ψυχής μας, ώστε να διυλίσει τα πράγματα και να τα μετατρέψει σε ουσία.

Κι αν αυτόν τον χρόνο δεν τον έχουμε διαθέσιμο και δεν τον αξιοποιούμε, ώστε να διεισδύσει στα πράγματα και να γυρίσει το μέσα έξω, δεν θα καταφέρουμε να γευτούμε το απόσταγμα, δεν θα μεταλλαχθεί το γεγονός σε βίωμα, θα ηχεί μετέωρη και άνευ νοήματος η ακραία σήμερα άποψη του Wilhelm von Humboldt που είχε πει ότι «η γνώση, όταν έχει επιτελέσει το σκοπό της, πρέπει να λησμονείται». Επομένως, δεν θα νιώσουμε την ηδονή που πηγάζει κατά τη μεταμόρφωση της γνώσης από εργαλείο ικανό να λύνει προβλήματα σε δύναμη που μας πηγαινεί όλο και ψηλότερα. Διότι καμιά δεξιοτεχνία δεν θα μπορέσει ποτέ να παρασύρει κάποιον, αν είναι προϊόν άσκησης μόνο και δεν πηγάζει από την ψυχή. Και η ψυχή για να εκκολαφθεί πρέπει να επωαστεί στον δικό της χρόνο, που ποικίλει από άτομο σε άτομο, χρόνο που οφείλουμε να αξιοποιούμε τρυγώντας τον μέχρι το τελευταίο τσαμπί, μέχρι την τελευταία ρώγα. Διότι, αν δεν πατήσουμε γερά, τα ίχνη μας, καθώς θα διαβαίνουμε, θα γίνουν σκόνη και άθυρμα στις δαγκάνες του ανέμου.

Δεν θα επεκταθώ περισσότερο. Σας εμπιστεύομαι αυθορμήτως και ως δάσκαλος και ως γονιός -η κόρη μου η Άλκηστη είναι μια από εσάς. Βλέπω τα δροσερά και όμορφα πρόσωπά σας και αισθάνομαι βέβαιος ότι, ναι, θα κάνετε άλμα γρηγορότερο από τη φθορά, ώστε να φέρετε κάτι καινούργιο, κάτι οπωσδήποτε καλύτερο από αυτό που καταφέραμε εμείς.

Και ως δάσκαλος και ως γονιός θα σας παρότρυνα να δημιουργήσετε εσείς οι ίδιοι το μέλλον σας, να στηρίζετε τις επιλογές σας, να αξιοποιείτε επί τα βελτίω τα λάθη σας και να μην απεμπολήσετε ούτε τα όνειρα ούτε τις επιθυμίες σας. Να μην ξεχνάτε επίσης ότι το σημαντικότερο στη ζωή είναι να αναζητάτε πάντοτε το διαφορετικό, το ιδιαίτερο, το ξεχωριστό, που είναι τελικά το πιο απλό, αυτό που μας βοηθά να ξεπερνάμε τη ματαιοδοξία μας.

Σας ευχαριστώ πολύ!

[Εκφωνήθηκε στις 30 Ιουνίου 2016, κατά την Τελετή Αποφοίτησης των τελειοφοίτων του σχολικού έτους 2015-2016]